

1

VM i gatefotball

· en arena for støtte, samhandling og læring

Anne Gudrun Langaas · Thomas Solgård Svendsen · Hilde Sylliaas

Frelsesarmeen har lenge sett hvordan fotball kan være en god arena for å skape positive nettverk. Gjennom «FA-cup» som ble arrangert fra 1970-tallet, og fremveksten av gatefotballen fra 2004 har vi lagt til rette for gode møteplasser og nye vennskap. Utviklingen av Frelsesarmeens gatefotball, der nå nesten 1000 spillere er involvert over hele landet, hadde ikke vært mulig uten våre mange gode trenere, lagledere, frivillige - kall dem gjerne ildsjeler. Ildsjeler som brenner for at gatefotballspillerne skal finne et fellesskap som gjør at de ser gode alternativer til et liv med rus.

Derfor er det fint at vi nå kan dokumentere det vi lenge har sett: At gatefotball har en effekt! Funnene viser betydningen av å stå i forpliktelser, bygge relasjoner, kjenne på egen og andres mestring, forstå seg selv bedre, og at det er behov for skreddersydde aktivitetstilbud og langvarig oppfølging. Studien som er foretatt av Hilde Sylliaas, Anne G. Langaas og Thomas Svendsen viser resultatene av satsningen på gode ledere i gatefotballen, og hvordan deres arbeid bidrar til å skape gode rusfrie erfaringer for deltakere. Ildsjeler, ja, men med en faglig og erfaringsbasert ballast som er viktig i møtet med spillere og frivillige. Ildsjeler som strekker seg langt for å sikre at spillere møtes på en god måte og ivaretas på både gode og dårlige dager. Det er kanskje derfor vi møter spillerne i gatefotballen igjen og igjen. Først som spillere, så som frivillige, dommere, lagledere, trenere og rollemodeller. Studien er nå publisert i Tidsskrift for psykisk helsearbeid.

Jeg vil gjerne takke alle som bidrar til at gatefotballen er det den er: de som stiller opp hver uke, som er frivillige under arrangement, de som ser på kampene, de som gir utstyr og penger til drift. Og, ikke minst, til spillerne som heier på hverandre og løfter hverandre frem.

Gatefotball - mer enn bare fotball!

Frode Woldsund

Seksjonsleder

Frelsesarmeens rusomsorg

FORORD

3

VM i gatefotball

· en arena for støtte,
samhandling og læring

Homeless World Cup · an arena for support,
interaction, and learning

Vitenskapelig artikkel

Antall ord: 4934

Referansenummer fra NSD: 401268

Publisert i Tidsskrift for psykisk helsearbeid, volum 20 nr. 2, 2023

Anne Gudrun Langaas

førsteamanuensis

1958

PhD, førsteamanuensis OsloMet · storbyuniversitetet,

Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Forsker Frelsesarmeens rusomsorg

annegl@oslomet.no

Thomas Solgård Svendsen

forsker

1984

Forsker, Regionalt kompetansesenter for
rusmiddelforskning ved Helse Vest (KORFOR)

Rådgiver Frelsesarmeens rusomsorg

Stipendiat ved Manchester Metropolitan University

Ryfylkeveien 761, 4308 Sandnes

thomasvends@gmail.com

Hilde Sylliaas

førsteamanuensis

1964

PhD, førsteamanuensis Norges miljø- og
biovitenskapelige universitet, NMBU.

Campus Ås, Universitetstunet 3, 1433 Ås.

Forsker Frelsesarmeens rusomsorg

hilde.sylliaas@nmbu.no

Sammendrag

Personer med rusmiddelproblemer vil ofte ha behov for tjenester og støtte på flere livsområder. I denne artikkelen beskrives 13 tidligere landslagsspilleres erfaring med deltakelse i VM i gatefotball, basert på individuelle dybdeintervjuer. Det er også gjennomført samtaler med tre nøkkelinformanter. Erfaringene analyseres i lys av Vygotskys proksimale utviklingssoner og Østerbergs amfibiske handlingsperspektiv. Funnene viser betydningen av å stå i forpliktelser, bygge relasjoner, kjenne på egen og andres mestring, forstå seg selv bedre, og at det er behov for skreddersydde aktivitetstilbud og langvarig oppfølging. Studien viser også at kompetente og erfarne ledere har avgjørende betydning for spillernes læring og utvikling.

Stikkord

Proksimal utviklingszone, Amfibiske handlinger, Sosial læring, Gatefotball, Samfunnsintegrasjon

Abstract

Individuals with a problematic substance use often need support on several life areas. This paper presents 13 former national team players' experiences with participation in Homeless World Cup (HWC), described through 13 in-depth interviews. Furthermore, conversations were conducted with three key informants. Vygotsky's zones of proximal development and Østerberg's amphibious actions/interactions, are used as analytical tools. The study's findings underline the importance of being committed, building relations, experiencing mastery, acclaim the success of others, self-insight, and the need for long-term individually tailored activities. The study also emphasizes the leaders' competence and experience as imperative in supporting players' learning and development.

Key words

Zone of proximal development, Amphibious actions, Social learning, Street-football, Social integration

Bakgrunn

Forskning fra langtidsstudier viser at personer som har et behandlingstrengende rusmiddelproblem ofte vil ha langvarig behov for tjenester og støtte på flere livsområder, som for eksempel utdanning, arbeid og fritidsaktiviteter i rusfrie sosiale nettverk (Bjornestad et al., 2019; Veseth et al., 2019 & 2021). Det å stoppe rusmiddelbruken i seg selv er som oftest bare en del av det totale endringsbildet (Stortingsproposisjon 15, (2015-2016)).

Flere frivillige organisasjoner har etablert aktivitetstilbud og sosiale arenaer for mennesker som er i en utsatt livssituasjon. Et eksempel er gatefotball som tilbys av Frelsesarmeens (FA) rusomsorg og av Fotballstiftelsens gatelag. FAs gatefotball er eksempel på et rusfritt tilbud som søker å skape positiv vekst i spillernes liv gjennom fysisk aktivitet og sosiale samlinger. I gatefotballen skal det være stor toleranse for ulikheter, feilgrep og tilbakefall (Macnaughton & Meldrum, 2017; McKeown et al., 2017).

Tidligere forskning viser at fysisk aktivitet, deltakelse i gatefotball og å representere Norge i VM i gatefotball (Homeless World Cup) har betydning for utvikling av identitet, samhandling og læring (Kobro et al., 2019; Magee & Jeanes, 2013; Sellereite et al., 2019; Sherry & O-May, 2013; Van der Veken et al.; 2020a & 2020b; Willard, 2015). For å forstå og analysere hvordan deltakelse i idrettslag kan virke positivt for utforskende læring, motiverende veiledning, konstruktiv gruppedynamikk og tilrettelegging for personlig utvikling, utviklet Van der Veken m fl (2020b) modellen Sport-for-Development (SfD). I en case-studie anvendes modellen for å få økt forståelse for hvordan SfD kan fasilitere sosial inklusjon (Van der Veken et al., 2020a). Samtidig pekes det på behov for videre forskning for å få mer nyanisert kunnskap om på hvilke måter gatefotball kan bidra positivt i den enkeltes liv (Magee & Jeanes, 2013; Sherry & O-May, 2013; Van der Veken et al., 2020a).

I denne studien analyseres og diskuteres deltakelse i VM i gatefotball. Hensikten er å utforske hvordan læring og utvikling foregår med utgangspunkt i spillernes erfaringer, basert på hvordan de snakker om sine egne opplevelser, samt hvordan de erfarer medspilleres og ledes betydning.

Teoretisk rammeverk

I Lev Vygotskys (1978) sosiokulturelle læringsyn legges det vekt på at levekår påvirker menneskers tenkemåte, og at fysiske og mentale redskaper i

likefremme hensikten (*intentio recta*), mens Herigel blir bedt om å ta omveier hvor fokus rettes mot andre hensikter, som hos Østerberg betegnes som oblike hensikter (*intentio obliqua*), eller omveier. Et annet eksempel på en amfibisk handling er når mennesker lykkes i en gitt aktivitet, etter flere mislykkede forsøk, nettopp fordi de inntar en form for likegyldighet til den likefremme hensikten (Østerberg, 1993).

Østerberg er opptatt av å løfte frem det han kaller handlingskunst, som består av handlinger som verken er intellektuelle eller forutbestemte, men som bærer i seg en form for «reflektert spontanitet» og tvetydighet (Østerberg, 1993). Her er det et poeng å ikke presse sin vilje gjennom, men heller å tillate at man skifter mellom ulike fokus. Ett poeng med amfibisk (sam)handling er at gjør man én ting for bedre å lykkes i å gjøre andre ting, noe Østerberg beskriver som allmenngyldig. Et annet viktig poeng er at hvis den likefremme «hensikten blir for tydelig, opphører det amfibiske preget, og situasjonen kan bryte sammen» (Østerberg 1993, s.101).

Metode

For å få tilgang til deltakernes erfaringer og refleksjoner valgte vi en kvalitativ tilnærming med 16 informanter (Brinkmann & Kvale, 2015).

Det ble gjennomført semistrukturerte dybdeintervjuer av 13 tidligere landslagsspillere fra FAs gatefotball, og alle var menn. I tillegg har forfatterne hatt samtaler med tre nøkkelinformanter fra FAs rusomsorg for å få deres refleksjoner om deltakelse i VM i gatefotball.

Forut for intervjuene ble det gjennomført en større spørreundersøkelse blant alle registrerte gatefotballspillere i FAs rusomsorg. Ved gjennomgang av åpne kommentarfelt fant vi temaer relatert til erfaringer med å bli stilt krav til, sosial deltakelse, opplevelse av egen og andres mestring, selvtillit og fellesskapsfølelse. Temaene som kom frem, bidro til utvikling av intervjuguiden, og omhandlet deltakelse på landslaget, erfaringer fra tiden før, under og etter VM, og en oppfordring til informantene om å fortelle om egne erfaringer. Informantene ble rekruttert ved at intervjuerne fikk tilgang til deltakerlistene for perioden Norge har deltatt i VM i gatefotball (2005-2019). Deretter tok vi kontakt med laglederne for de største gatefotballagene som hadde hatt spillere med til VM, og spurte om de tidligere landslagsspillerne kunne kontaktes. Totalt ble 15 spillere forespurt. Alle takket ja, men to trakk seg før intervjuet ble gjennomført.

utviklingssone» og «amfibiske handlinger» ble valgt som komplementære kategorier og sto sentralt i den videre analysen (Cardano, 2020). Forfatterne leste transkripsjonene flere ganger, og dataene som belyste kategoriene ble diskutert, valgt ut og analysert i en pågående vekslings mellom data, teori og studiens hensikt (Maxwell, 2013). Denne analysemetoden ble valgt da den bidro til «å pakke ut» dataene på en måte som ga en nyansert forståelse av hvordan læring og utvikling skjedde i gatefotballen.

Vi har diskutert at de to informantene som trakk seg kunne tilført materialet flere detaljer, men erfarte at dataene som var tilgjengelige viste stor bredde i informantenes anekdoter om hva som hadde vært av særlig betydning for dem. Det vurderes at datamaterialets informasjonsstyrke, basert i tykke beskrivelser, gir et tilfredsstillende grunnlag for analyse og for å svare på hensikten med studien (Malterud et al., 2016).

Forfatterne har inngående kjennskap til, og erfaring med rusomsorg fra ulike posisjoner som for eksempel fra Gatehospitalet og ulike rusrehabiliteringsinstitusjoner. I tillegg har en av forfatterne omfattende erfaring fra å være helsepersonell på NM og VM i gatefotball. Forfatternes ulike erfaringer gjorde det mulig å stille kritiske spørsmål til hverandres tatt-for-gitt-heter og forforståelser, som igjen ga rom for kritiske diskusjoner og avveininger ved utviklingen av studiedesign, intervjuguide og analyse. Forfatternes langvarige involvering i feltet var en forutsetning for at man kunne velge de aktuelle teoretiske perspektivene om læring og utvikling (Maxwell, 2013). De samme perspektivene ga en nødvendig analytisk distanse til datamaterialet. I tillegg ga mangeårig engasjement i og erfaring fra feltet forfatterne mindre sjanse for å forfølge falske og premature assosiasjoner (Maxwell, 2013).

Studien ble gjennomført etter forskningsetiske retningslinjer (NESH, 2021) og anbefalt av NSD.

Funn og diskusjon

Når man setter gatefotball inn i Østerbergs (1993) teoretiske rammeverk, vil rusmestring være den likefremme hensikten, mens det å ta omveier · som å spille fotball · er å rette oppmerksomhet mot andre oblike hensikter. Amfibiske handlinger settes i spill når aktørene skifter mellom å ha fokus på det likefremme og på omveien. Erfaringer fra omveien · her gatefotballen · er utgangspunktet for å frembringe ny forståelse for spillernes læring og utvikling i denne studien. Gatefotball kan også operere som en proksimal utviklingssone ved å etablere et omsorgsfullt og støttende miljø, der det stilles krav til både ledere og den enkelte deltaker (Vygotsky, 1978).

Gatefotball · et trygt miljø for utforskende læring?

Å være i en prosess hvor man utforsker nye erfaringer forutsetter at man er i et trygt miljø der læring og utvikling kan skje i eget tempo (Vygotsky, 1978). Flere av spillerne snakket om erfaringene sine og Arvid sa han syntes det var fint på gatefotballen, men at han ruset seg når han kom hjem etter trening. Noen ganger møtte han ikke opp på trening fordi han syntes det var:

«(·) bedre å bare ruse seg, ikke gå noe sted. Men da ringte de, og de ga seg ikke før jeg kom. Da ble det mindre rus, for da fikk jeg til å være der hver onsdag, og da rusa jeg meg mindre, bare dagen før, men ikke samme dagen» (Arvid).

Arvid fikk rusfrie erfaringer ved å delta på gatefotballen. Analysen demonstrer her en amfibisk handling ved at Arvid erkjente og reflekterte over at han endret rusvanene sine da han ble invitert inn i et trygt miljø som også opererte som en proksimal utviklingssone for ham. Dette resonerte med Østerberg (1993) og Vygotskys (1978) perspektiver.

Videre viser dataene at fysisk aktivitet i et trygt sosialt miljø oppleves som nye og positive erfaringer. Oscar sa:

«At det er fysisk aktivitet, det å få brukt seg fysisk på dagen. Og det å være i et sosialt miljø og med venner som har samme bakgrunn, men som ikke ruser seg. Det frister for mye å ruse seg om en er sammen med folk som ruser seg.»

Erfaringer med fysisk aktivitet og et konstruktivt sosialt miljø kan operere som distraksjon fra tankekjør og uro, og gi mulighet for nye impulser (Willard, 2015). Det at lederne «ikke ga seg» opplevde Arvid som en nødvendig handling for å få ham med. Denne handlingen forutsetter at kompetente ledere opererer som «kunnskapsrike

spillerne har behov for å bli møtt med anerkjennelse, tilpassede krav, fysisk og sosial tilrettelegging, og at dette er et lederansvar. Dette begrunnes i Vygotskys (1978) teori om kunnskapsrike og betydningsfulle andre, og Van der Veken et al. (2020a & 2020b) studier som fremhever betydningen av lederes kompetanse i møte med gatefotballspillere.

Nøkkelinformantene uttrykte at et av målene med deltakelse i gatefotball var å oppleve støtte gjennom sosiale relasjoner. Det å forberede seg til kamp sammen med laget og snakke om hva man kunne gjort annerledes og hvordan ting hadde gått, poengterte flere av spillerne at skaper en positiv fellesskapsfølelse. Her viste dataene igjen et eksempel på betydningen av et trygt miljø som forutsetning for læring og utvikling i tråd med Vygotskys (1978) teorier, og at hendelser i gatefotballaget kan gis gyldighet, diskuteres og reflekteres over som en del av omveien slik Østerberg (1993) forstår det.

Analysen viste hvordan laget fungerte som en proksimal utviklingszone ved at både ledere og lagkamerater opererte som kunnskapsrike og betydningsfulle andre, og at laget opererte som et trygt sosialt fellesskap. Spillerne uttrykte blant annet at det var:

«Stas med landslagsdrakt og nasjonalsangen (·) veldig godt samhold med seriøse treninger som gir mestringsopplevelse (·) Vi var der med flagget; vi dro som et lag, spilte som et lag og tapte og vant som et lag» (David).

Refleksjon over både mestring og utfordringer og det å få erfaring med ulike reaksjoner, er i tråd med hvordan Østerberg (1993) beskriver hva som kjennetegner nettopp omveien som gatefotballen representerer i denne studien. Nøkkelinformanten var opptatt av at spillerne manglet gode rusfrie erfaringer, og at gatefotballen søkte å legge til rette for det. Forskning viser at mennesker med ruslidelser kan gå glipp av sosial læring som for mange skjer naturlig gjennom hverdagsliv, skolegang og deltakelse i fritidsaktiviteter (Van der Veken et al., 2020b). Flere av spillerne trakk frem at både det å ha andre som forbilder, og å kunne være et forbilde selv, var en betydningsfull erfaring. Eksempelvis beskrev Asgeir hvordan en tidligere rus-kompis var den

som introduserte ham til gatefotballen. Han sa at han tenkte at om kompisen hadde klart å bli rusfri, så ville han også klare det.

Spillerne vektla betydningen av at de ble heiet frem og samtidig fikk støtte til å jobbe med individuelle utfordringer og oppdage og utvikle egne ressurser. Gjennom gatefotballen kan spillernes sårbarhet og styrker tre frem som ikke-planlagte hendelser, gi mulighet for ledere til å støtte og tillate at deltakerne går sine individuelle omveier som ledd i en personlig og sosial utvikling, slik Østerberg (1993) beskriver betydningen av amfibiske handlinger. Gatefotball blir på denne måten et eksempel på hvordan spillerne kan få erfaringer fra rusfrie sosiale arenaer og multirelasjonelle situasjoner, noe som også Vygotsky (1978) beskriver som betydningsfullt for personlig utvikling. Det at spillerne reflekterte over spontane hendelser i gatefotballaget, kan forstås som at ikke-planlagte hendelser ble gitt gyldighet og legitimitet, ble utfordret og tatt hensyn til. Hendelsene bidro til læring og utvikling, noe som med Østerberg (1993) kan beskrives både som amfibisk og allment.

Gatefotball - en individuell (om)vei til samfunnsintegrasjon?

Spillerne hadde flere beskrivelser av at sterke erfaringer fra VM også kom til nytte i etterkant, og et eksempel var Finn som sa:

«Det å være i VM ga meg en ekstra kraft som gjorde at det ikke var vanskelig å være uten rus. Det er første gang jeg har kjent på noe som er større og sterkere enn rusen (-). Alt annet jeg hadde opplevd var forbundet med rus. Nå har jeg andre opplevelser som gir meg kraft og holder meg. Jeg rusa meg i 8-9 måneder etter at jeg kom fra VM. Jeg holdt på til jeg ikke orka mer» (Finn).

VM var en enkeltstående hendelse i Finns liv som ga ham en kraft han klarte å mobilisere da han møtte utfordringer. Finn hadde behov for ytterligere rusbehandling, og han beskrev at han brukte kraften fra de positive rusfrie erfaringene fra VM aktivt da han var i rehabilitering. Siden dette var de eneste gode rusfrie erfaringene han hadde, fikk de stor betydning. Dette forstår vi som at han hadde funnet en ny ressurs i seg selv, der han kjente på en styrke som han kunne støtte seg på i arbeidet med å utvikle en rusfri identitet.

Et rusfritt miljø er en forutsetning for læring og utvikling, noe nøkkelinformantene løftet frem som viktig da målet var at spillerne skulle lære nye strategier for å håndtere eget liv, forstå seg selv, og seg selv i forhold til andre. Dette resonnerer

de andre tenkte om ham og måten han leverte på. Asgeirs og flere spilleres erfaring kan forstås som en begynnende læringsprosess som påvirket hvordan de så på seg selv, og seg selv i forhold til andre. Dette resonnerer med hvordan Vygotsky omtalte læringsprosesser (Levykh, 2008). En forutsetning for at spillene skal kunne nyttiggjøre seg gatefotballaget som lærings- og utviklingsarena, er at lederne forstår kompleksiteten i samspillet og har kunnskap som de kan anvende og tilpasse til ulike behov (Van der Veken et al., 2020a & 2020b). Gjennom å bli stilt krav til, ble Asgeir tilbudt en posisjon som ansvarlig der han reflekterte over egen og andres væremåte. For eksempel erkjente Asgeir at han måtte oppfylle sin del av kontrakten, noe som motiverte ham til å ta opp egne utfordringer med lederne. Han oppdaget at ting kan løses og han fremstår som overrasket over det, siden det var en ny erfaring for ham. I analysen stilte vi oss spørsmålet om hva som gjorde at Asgeir og de andre spillerne ble usikre på om og med hvem personlige utfordringer kunne tas opp. Per fortalte at han hadde vurdert om han skulle trekke seg fra landslaget da han møtte personlige utfordringer som gjorde det vanskelig for ham. Etter noe tid tok han initiativ til å snakke med en leder om dette, da han selv syntes det var vanskelig å finne ut av hvordan han skulle håndtere det. Per erkjente at hvis han skulle være med på landslaget så måtte han innlemme noen betydningsfulle andre i problemene sine, og makte å ta imot støtte og veiledning. Ifølge Van der Veken et al. (2020a & 2020b) har ledere et eksplisitt ansvar for å etablere en kultur som rommer muligheten for å tematisere personlige utfordringer og utilsiktede reaksjoner, og for å tydeliggjøre egen rolle overfor spillerne. For å fylle rollen som kunnskapsrike og betydningsfulle andre, må lederne ha relevant kompetanse som blant annet hjelper dem til å bli kjent med spillerne, kunne møte den enkeltes utfordringer, og på bakgrunn av det, etablere et samarbeid (Vygotsky, 1978). Spillerne hadde behov for støtte og oppfølging før, under og etter mesterskapet, og de ga uttrykk for at de kunne streve med ulike utfordringer. Arvid sa at «det tok to måneder å komme seg igjen etter at jeg kom hjem. Jeg var helt utslitt». Hjemme igjen etter VM ville han bare ruse seg

«for å komme over tomheten. Da var det jo ikke noe som kunne bli større. Å være på landslaget topper jo alt, så det var jo ikke mer å streve etter».

Arvid ble fulgt opp etter hjemkomst av to personer som ringte og hentet ham:

«(-) selv om jeg prøvde å ha unnskyldninger, så hjalp det ikke. De bare ringte på og ventet til jeg kom ut. Sa jeg at jeg ikke hadde spist, sa de at vi har mat til deg. De ga seg aldri. Jeg slapp aldri unna» (Arvid).

Arvid falt tilbake til det som var kjent, men ble holdt fast. «De som holdt fast» hadde en kunnskap og forståelse av hva som måtte til i en slik kritisk fase, og dette resonnerer med beskrivelsen av hva som kreves av en kompetent hjelper (Van der Veken et al., 2020a; Vygotsky, 1978).

David sa: «Alle som skal bli rusfrie må ha et rusfritt nettverk så de ikke blir ensomme. (-) Jeg hadde aldri klart å bli rusfri hvis jeg hadde måttet flytte tilbake til der jeg bodde da jeg rusa meg.»

Forskning understreker at kognitiv bedring og samfunnsintegrering er tidkrevende, og at hjelpen derfor må være lett tilgjengelig, med kontinuitet i oppfølgingen og individuelt tilrettelagte tilbud (Bjornestad et al., 2019; Veseth et al., 2021). Spillerne beskrev det å prøve å leve et rusfritt liv som utfordrende. Arvid erfarte at lederne fulgte tett opp også etter hjemkomst, mens David poengterte betydningen av et rusfritt nettverk og trygt bomiljø. I tillegg sa Per at både gatefotballen og den ulønnede deltidsjobben var viktige elementer som bidro til at det ikke ble altfor tomt etter verken rehabiliteringen eller VM-ukene. Spillerne både lærte og utviklet seg gjennom forberedelse til og deltakelse i VM. Videre viser analysene betydningen av at ledere som «kunnskapsrike andre» er tilgjengelige og forstår når og hvordan de skal følge opp den enkelte. Det å stoppe rusmiddelbruken før og under VM var bare en del av endringsbildet, og analysene viser at rusmestring er en krevende og langvarig prosess hvor læring og utvikling er sentralt.

Studien viser at gatefotballen fungerer som et sosiokulturelt univers som kan forstås som en proksimal utviklingssone, hvor spillerne veiledes til egenutvikling gjennom å være i en utviklingssone sammen med «mer kunnskapsrike andre». I denne studien er gatefotball forstått som en omvei som innebærer at man gjør én ting for bedre å lykkes i å oppnå noe annet, der «noe annet» i denne sammenhengen er rusmestring og sosial inklusjon. Studien viser hvilken betydning lederne har for spillernes læring og utvikling. Kompetente ledere må legge til rette for læring og utvikling i et trygt miljø, noe som forutsetter erfaring og kunnskap. For å lykkes er det behov for skreddersydde tilbud over tid, avhengig av hvor man befinner seg i sin endringsprosess.

Konklusjon

- Bjornestad, J., Svendsen, T. S., Slyngstad, T. E., Erga, A. H., McKay, J. R., Nesvåg, S., Skaalevik, A. W., Veseth, M., Moltu, C. (2019). ·A life more ordinary· processes of 5-year of recovery from substance abuse. Experiences of 30 recovered service users. *Front Psychiatry*. 2019;10:689. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00689>
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2015) *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Sage.
- Cardano, M. (2020). *Defending qualitative research : design, analysis and textualization*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429464232>
- Kobro, L. U., Borg, M., Karlsson, B., & Vike, H. (2019). Recovery på banen. Gatelag som sam-skapende sosial innovasjon i norske kommuner. https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2583692/2019_16_Kobro.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Levykh, M. G. (2008). The affective establishment and maintenance of Vygotsky-s zone of proximal development. *Educational theory*, 58(1), 83-101. <https://doi.org/10.1111/j.1741-5446.2007.00277.x>
- Macnaughton, J. F. P. & Meldrum, J. (2017). Dreams of Social Inclusion: True Experiences of Street Soccer through Fictional Representation. *Creative Approaches to Research*, vol. 10. no. 1, 52-70. <https://www.proquest.com/openview/e7a3d5e1de-768984765d79b608d4a920/1?pq-origsite=gscholar&cbl=406410>
- Magee, J., & Jeanes, R. (2013). Football-s coming home: A critical evaluation of the Homeless World Cup as an intervention to combat social exclusion. *International Review for the Sociology of Sport*, 48(1), 3-19. <https://doi.org/10.1177/1012690211428391>
- Malterud, K., Siersma, V. D., & Guassora, A. D. (2016). Sample Size in Qualitative Interview Studies: Guided by Information Power. *Qual Health Res*, 26(13), 1753-1760. <https://doi.org/10.1177/1049732315617444>
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: an interactive approach*. Sage.
- McKeown, M., Roy, A. & Spandler, H. (2017). ·You-ll never walk alone·: Supportive social relations in a football and mental health project. *International Journal of Mental Health Nursing*, 360-369 <https://doi.org/10.1111/inm.12122>
- NESH Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. (5. utg. ed.). <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvi->

